

SZILÁGYI JÁNOS

Négyen - ötven évről

1970. október 24. és november 3. között rendezték meg hazánkban a szovjet kultúra napjaj ünnepségsorozatát. A gazdag programból a magyar színház-kultúra is részesedett: a színházak gyakrabban játszották a repertoáron szereplő szovjet drámákat, és az ünnepi esemény tiszteletére új bemutatók is születtek. Írásunkban ezekről számolunk be.

Júliu Edlis:

Hol van a testvéred, Ábel?

Ezt a darabot jó ideje ismerjük. A Tyeatr, a szovjet színházművészeti folyóirat közölte évekkal ezelőtt. A köz-lés után lefordították, és a fordítás az-óta járja útját a különböző alkotóműhelyek közt. Nem sikertelenül. Az elmúlt évben bemutatta a rádió, és most a Pesti Színházban megszületett a színházi premier is.

A *Hol van a testvéred, Ábel?* nem könnyű darab. A történet két férfi váratlan találkozását ábrázolja egy tenger-parti üdülőhelyen. Régi ismerősök, katonatársak, sőt fogolytársak. És erről szól a dráma. Egyikük nem bírta az embertelen szenvedést, és beállt a nácik közé. A másik kitartott, túlélte a tábor likvidálását, és most találkozónak. Huszonöt évvel a háború után szembesítik magukat akkori önmagukkal és a béke huszonöt évével. Aki áruló lett, majd később, szökés miatt Mauthausenbe került, megnősült, felesége, gyerekei vannak. Elítélhető-e ma akkori tettéért? A huszonöt év munkája, becsületessége fel-menti, felmentheti a büntetés alól? A férfi, aki vádolja, levelet írat vele a fiának, elmondva mindazt, amiről soha nem beszélt neki. A levélre azonban nem írnak nevet, címet, s mire a felszolgálónő észreveszi a tévedést, már késő: a volt áruló elment, a másik férfi

JULIU EDLIS: HOL VAN A TESTVÉRED
(PESTI SZÍNHÁZ)

FENT:
BENKŐ GYULA, BÉRES ILONA ÉS DARVAS IVÁN

LENT: DARVAS IVÁN ÉS BENKŐ GYULA

JULÉU EDLIS: HOL VAN A TESTVÉRED, ÁBEL? (PESTÉ SZÍNHÁZ). DARVAS ÉVÁN ÉS BENKŐ GYULA

pedig rosszul lett. Rosszul lett? Meg-halt? Nem tudni. Csak a lány riadt, orvost hívó hangját halljuk.

Kicsit hosszasan szóltunk a darab végéről. Tettük ezt azért, hogy érzékeltesük: a szerző nem ad egyértelmű, határozott befejezést, feloldást - ezt a mű rendezői értelmezésének kell megteremtenie.

Horvai István rendezésének gondolati meghatározóit érzékletesen fogalmazza meg a színpad használata. A díszlet egy tengerparti, cölöpökre épített ét-termet ábrázol. Ez a mai történet szín-helye. A vasrudakkal körbefogott tákolmány, s a rajta lógó csíkos napernyő-vásznak a világítási effektusok váltásával fogolytáborrá válnak. Ez a második réteg. A harmadik a ring. A négyszög

letes, élével a nézőtér felé fordított pódium - később elhúzott függönyeivel - valami kegyetlen mérkőzés, két ember egymást marcangoló, a másiknak adott ütés fájdalmát önmagán is érző viadalának színhelye lesz. A rendezés negyedik rétegét a kötelek jelentik. A vízre, cölöpökre épült éttermet kötelek tartják, és ezek a kötelek közülünk, a közönség közül nőnek ki. Csápok és megtartók ezek a kötelek, összekötők, amelyek bekapcsolnak a színpadi történetbe, a probléma, a kérdés és a válasz részeseivé avatnak. Darvas Iván, miközben a volt áruló önvádoló levelét írja, az egyik cölöpön, a hozzánk ívelő kötél fölött ülve mondja el a mű rendezőileg központinak érzett gondolatát az Ábelek felelősségéről, arról, hogy a

megbocsátás bűn, mert újabb és újabb bűnök születéséhez vezet.

Az emlékképek halványabb rendezői megoldása mellett Horvai István munkájának még egy elemét kell kiemelnünk, azt, amit a dráma külső környezetének nevezhetünk. A zenei effektusokra, a láthatatlan strand megafonjára és a viharra gondolunk. Nem önálló rendezői leleményről van szó: ezek az elemek a műben is szerepelnek. Hatásuk pontos művészi bemérése, ütemezésük megszervezése azonban Horvai István erős pszichikai érzékéről tanúskodik. S így ezeket a külső, mondhatnánk járulékos elemeket úgy tudja belekomponálni a drámai történetbe, hogy ön-álló funkciót kapnak és szerves részei lesznek a két férfi küzdelmének.

Darvas Iván a dráma főszereplője. A szereposztás szerint egy, a valóságban három szerepet játszik: játssza a férfit (Én - így nevezi hősét Juliu Edlis a gondolati általánosítás érdekében kerülve a pontosabb fogalmazást); a huszonöt évvel ezelőtti önmagát, és harmadikként, de első személyben, a darab kommentátorát. Nem könnyű fel-adat. Szerepe, éppen azzal, hogy nem csupán a dráma egyik részese, de kommentálja is a történetet, már-már egyetlen hatalmas monológba vonja a darabot. A színészi monológ-építkezés tiszta rendjét azonban részekre szabdalja a másik két szereplő, akiknek mondatait az ő kommentárja készíti elő. E többszörös áttétel rendkívül pontos, a legkisebb váltást is azonnal reagáló játékot követel. És Darvas Iván alakítása ilyen. Csupán egyetlen jelenetben, a második felvonás eleji monológban éreztünk né-mi hamis felhangot, de ez nem egyszerűen színészi játék kérdése. A lélektani dráma legnagyobb veszélye, a „lelkizés” jelentkezik itt egy rövid epizódban, és ez billenti el rövid időre Darvas Iván alakítását.

A dráma másik hőse (Ő - így nevezi a szerző) Benkő Gyula. Szerepe egysíkúbb, hálátlanabb is, mint Darvas Iváné. Juliu Edlis világos ívet rajzol a figura számára, amíg a kiprovakált fel-ismeréstől eljut a vallomásig, a bármilyen büntetés önkéntes vállalásáig. Viszont ezen belül, főként a második részben nem vállalkozik a tartás, a változás lélektani kidolgozására, motiválására. Benkő Gyula alakítása - s ez a játék belső szervezettségének következménye - kevesebb, kisebb lengést mutat, mint a fentiekből várható lenne.

A Pincérlány szerepében Béres Ilona nem annyira művészi feladatot, mint funkciót kapott a szerzőtől: a két férfi drámai küzdelme szüneteinek eljátszását. Azokat a szüneteket, amelyek az ő hallgatásukkal, a Pincérlány csevegésével, mint a tűzre csapó szél, fojtja, de egyben még jobban szítja is a drámát. Béres Ilona fegyelmezett, minden fölös gesztust, mozdulatot kerülő játéka hű segítője, szolgálója a történetnek.

Fehér Miklós hatásos díszletéről a rendezés kapcsán már szóltunk. Mellette a jelmeztervező, Kemenes Fanny nevét kell említenünk. És a fordítót, Elbert Jánost, akinek pontos, tömör, a szín-pad törvényeit az eredeti szöveggel jól egyeztető fordítása értékes munka.

Leonyid Zorin: A nagy karrier

A Varsói melódia szerzőjének eredetileg három felvonásos darabját két rész-ben játssza a miskolci Nemzeti Színház. És a két rész két ellentétes, egymással csaknem felelő élmény lehetőségét nyújtja a nézőnek. A darab és az előadás szempontjából egyaránt.

Leonyid Zorin 1958-ban írta *A nagy karrier* - eredeti címe *Jó emberek* - című szatíráját. Hőse bizonyos Vaganjan, aki olcsó ötlettel rászéd egy egész professzori kart: azt kéri külön-külön minden-

kitől, hogy ő, egyedül ő szavazzon doktori disszertációja mellett. Az emberi élet eme apró dolgaiban módfelett tájékozatlan tudósok így egyhangúan el-fogadják Vaganjan disszertációját. Vaganjan tehetségtelensége ezzel egycsapásra saját személyes ügyük lesz, amelyet leplezni kell. Átírják a disszertációját, megírják Vaganjan helyett - az ő nevében - a cikkeket, kinevezik igazgatóhelyettesnek, majd igazgatónak is. És ez a csúcs. A karrier csúcsa, ahonnan csak leszédülni lehet - vagy letaszíttatni. Vaganjannal az utóbbi történik. A városba érkező régi ismerőse nevetve meséli, hogy Vaganjannak még a középiskolát sem sikerült befejeznie. A felsült Vaganjan nem várja be a büntetést, hanem megszökik a városból.

Ez tehát a történet. Időben arányosan, cselekményben aránytalanul felezve a kétórás játék. Az első rész egyet-len hatalmas expozíció - a bemutatkozás, a szereplők megismerésének kevéske történetével. Orosz György rendezése - bár a premier után tovább tömörítették az első részt - nehezen birkózik a drámaiatlan anyaggal. A játék érdekességének, vonzásának megteremtését a rendezés a szatirikus elemek fel-nagyításával, a már-már a persziflázst súroló abszurditásával látja biztosítható

tónak. Ez a mód - néhány ilesőbb ötlet is besurran vele az előadásba -- színesebbé, változatosabbá formálja a játékot. Csak éppen nem elég. Önmagában nem. Hiányzik belőle a figyelem-frissítés másik lehetősége, az előadás ritmusának nagyvonalúbb pergetése, a változó ritmusképlet kidolgozása.

A második rész előadása - utaltunk rá: maga a darab is - a cselekményesség, a történet színházi élményével ajándékozza meg a nézőt. Orosz György itt már biztos kezű karmester, határozott vezetése ott érződik a biztosan ívelő jelenetek sodrásában. Sőt, néhány eltalált ötlettel - játék az esernyővel - még tovább is képes fokozni a történet nevetést provokáló humorosságát.

A népes színészi gárdából Makay Sándor, Varga Gyula, Egervári Klára és Somló Ferenc nevét említenénk első-ként. Ők csillogtatják leginkább alakításukban a szatíra finomabb színeit: a túlzás és természetesség egymást váltó, egymást segítő művészi eszközeit. A kisebb karakter szerepek biztos megformálásáért Máthé Éva, Csapó János, Pákozdy János, Lenkey Edit, Dariday Róbert és Kulcsár Imre nevét emelhetjük ki.

Az előadás díszlet- és jelmeztervezője Gergely István. A kettős vállalásból a jelmezek megoldása mutat több ötletet. A darabot Szekeres József korrekt fordításában játssza a színház.

Leonyid Zsuhovickij: A delfin hátán

SZOBOSZLAI SÁNDOR A SZOLNOKI SZIGLIGLETI SZÍNHÁZ ZSUHOVICKIJ: DELFIN HÁTÁN CÍMŰ ELŐADÁSÁBAN (Nagy Zsolt felvétele)

Leonyid Zsuhovickij, a szolnoki Szigligeti Színház bemutatójának szerzője újságíró. Róluk, pályatársairól írta *A delfin hátán* című regényét. A sikeres regényből készült a sikeres darab: negyven szovjet színházban játsszák. Ez pedig vitathatatlan siker. S hogy miből táplálkozik ez a siker? A Szigligeti Színház bemutatója arra mutat: nem annyira a dráma műfaji csiszoltsága, mint inkább az írói látásmód, az ábrázolás őszintesége, emberközelsége lehet a siker titka. A Szovjetunióban és nálunk egyaránt.

Mert nem igazi dráma - még Berényi Gábor alapos dramaturgiai megmunkálása után sem az - Zsuhovickij műve. Inkább elbeszélés, elbeszélés színpadon, vagy ha úgy tetszik: színpadi elbeszélés, ahol apró képek kis jelenetvillanások mozgatják előre a történet. Korolov újságíró egy hiányosan ellenőrzött információ nyomán leleplező cikket ír egy új gyógyszerről és a feltalálóról. Később

SATROV: MERÉNYLET (JÓZSEF ATTILA SZÍNHÁZ). TURGONYI PÁL (SZTUCSKA), KONCZ GÁBOR (SZVERDLOV), BUJTOR ISTVÁN (LUNACSARSZKI) ÉS BÁRÁNY FRIGYES (CJURUPA)

legjobb barátja életével fizet felületességéért: a gyógyszer ugyanis jó, a betegség kezdeti stádiumában hatásos. A gyógyszert azonban Korolov cikke nyomán bizalmatlanság veszi körül. A feladat egyértelmű: cáfolni kell. Korolov, bár tudja, a cáfolat az állásába kerülhet, kéri, követeli. Végül, mert szerkesztője a lap lejáratását látja a nyílt cáfolatban, és húzza-halasztja, egy másik lapban közzéteti le az általa rendelt le-leplező írást.

Berényi Gábort évek óta úgy ismerjük, mint a szovjet drámák egyik legértőbb rendezőjét. S bár a darab gyengéit is hangsúlyoztuk, mégis úgy véljük, a siker most sem marad el. A drámáé és az előadásé egyaránt. Berényi Gábor pergő ritmusú, a jelenetváltásokat minimális jelzéssel érzékeltető rendezése, a játék minden felesleges díszit kerülő tömörségének kialakításával, a hangsúlyok átgondolt osztásával úgy komponálja egységes egészzé az előadást, hogy a részek összeforrásából megszülessék a

gondolati ív. Az a gondolati ív, amely egy tragédia súlyával figyelmeztet arra, hogy a sokszor megvédett, kiharcolt igazság sem ment föl egyetlen tévedés alól sem.

Korolov alakítója, Szoboszlai Sándor nem csupán főszerepet játszik a Szigligeti Színházban, de élete első vendég-szerepét is. Abszolút főszerep, első vendégszereplés: dupla tehertétel. Érződik is. Első perceit az elfogódottság jelzi, aztán a játék heve levetkőzi róla a szorongását: fölenged, egyszerre természetes lesz, a mozdulatok zavart szögletessége kismul, a járás szorító fegyelmezettsége otthonos oldottságba vált. Ár-nyalt, kimunkált alakítás Szoboszlai Sándoré, s ha valamiben mégis hiányt érzünk, úgy az a figura nagyvonalúsága - ezért hat kissé hihetetlenül a nők vonzódása, a szerelmi kalandok sűrű lehetősége.

Korolov történetét a népes szereplőgárda apró epizódjainak színes tablójá kíséri. Közülük emeljük ki Verebes

Károlyt, akinek Malahov szerkesztője - ha egy árnyalattal humorosabb hang-szerelésű is a szükségesnél - kimunkált, jó építkezésű alakítás. Hollósi Frigyes Mironov rovatvezető esetlen, de az értéket felismerni tudó és alkalmas pillanatban a lapba belépő figurájának el-talált megformálásáért. Valamint Liska Zsuzsát, ifj. Ujlaky Lászlót, Bodnár Erikát, Halász Lászlót és Baranyai Ibolyát. Játékuk kulturáltsága, alakításuk biztos érzékű megformáltsága hozzájárult az est sikeréhez.

Az előadás díszlettervezője Csányi Árpád. A Szigligeti Színházban nincs forgó, *A delfin hátán* viszont sok képből álló darab. Ha a technika nem segít, marad az ősi mód: az ötlet. Csányi Árpád fotókból szőtt színpadképe, a két oldalról és hátulról kocsizó jelzésszerű színhelyei kielégítették a gyors váltások teremtette igényt - s még esztétikai élményt is nyújtottak.

A fordítás - a prózát Lénárt Éva, a versbetéteket Gergely Ágnes fordította - rangos szinten tolmácsolta ezt a mai, váratlan nyelvi fordulatokkal tűzdelt darabot.

Mihail Satrov: Merénylet

Vannak alkotók, akik az élet, az emberi történelem egy viszonylag szűk szakaszát ragadják meg, és műveikben azt ábrázolják: mindig ugyanazt és mégis sohasem ugyanazt. Az ilyen, szélességükben nem növekvő, az új élet-anyag újdonság izgalmát nem ismerő művészetek belső gazdagodása az is-mert tények újszerű csoportosításából, az egyre mélyülő elemzés újat-mondásának varázsából adódik.

A József Attila Színház bemutatójának szerzője közéjük tartozik. Mihail Satrov eddig központi művészi témája Lenin ábrázolása. Pontosabban szólva nem is egyszerűen Lenin ábrázolása, hanem Lenin alakjában a forradalmár típusának, eszményének megmutatása. Nincs terünk a részletes elemzésre, csak jelezjük: Satrov hosszú évek munkája és a forradalomról, Leninről szóló művek során jut el ehhez a ponthoz. Az első darabok még inkább az egyén érzékelését emelik ki, és csak később, fokozatosan alakul ki az egyén és típus-eszmény összekapcsolásának említett formája. Sőt, a most bemutatott *Merénylet* - talán é témakör utolsó lépését jelentve - úgy szól Leninről, hogy Lenin meg se jelenik a színen.

1918-ban vagyunk. A Népbiztosok Tanácsa ülésre készül. A gyülekező népbiztosok Lenint várják, de helyette csak a hír érkezik: merényletet követtek el Lenin ellen. Ettől a pillanattól kezdve a cselekmény két szálon fut tovább. Egyfelől szemtanúi vagyunk a Lenin életéért folytatott orvosi küzdelemnek, halljuk a reménytelennek tűnő helyzetben a népbiztosokból kibukó személyes vallomások, amelyekben újabb és régebbi emlékek törnek fel Leninről. Másrészt látjuk a munkát, azt a munkát, amelyet a forradalom követel meg vezetőitől, és amelyet nem lehet, nem szabad elodáznia egyetlen nappal, egyetlen órával sem. A kérdés létfontosságú: az eszerek és egyéb ellenforradalmárok merényleteitől, szabotázsaitól, lázadásaitól megcsömörlött tömegek - és ebbe sorol be a Lenin elleni merénylet - bosszúért kiáltanak. A bosszú, a spontán, irányítatlan és ellenőrizetlen bosszú azonban félelmes fegyver: könnyen viselője ellen fordul, s azt pusztítja el, akit védeni lenne hivatott. A Népbiztosok Tanácsa ebben a feszült, robbanásos helyzetben is úrrá tud lenni a kapkodáson. Sorra veszik a tényeket, számolnak a történelmi tapasztalatokkal, és mindezek alapján hozzák meg döntésüket a vörösteror bevezetéséről. Egyhangúan döntenek - Lenin nélkül, de a Lenin képviselte forradalmár-eszményhez méltón.

A bevezetőben az egytéma-ihletésű művészetéről szoltunk. S ezzel kapcsolatban még egy dolgot kell említenünk, a bekapcsolódás nehézségét. Az azonos és egyre mélyülő élménykör kapcsolódási rendszere, a művek összefonódási foka más formátumú, mint az azonos művészi élményt változó tematikában tükrözött alkotásoké. Itt a művek ismerete a megértés fokának behatárolásán túl befolyással van az egyes alkotások átláthatósági szintjére is. Miért be-szélünk erről? Nem csupán azért, mert a *Merénylet* - utaltunk már rá - úgy szól Leninről, hogy Lenin meg se jelenik a színen, hanem azért, mert mind-ahhoz, amit e műben Leninről, az emberről, a forradalmárról elmondanak, ahhoz - a háttérben felolvasott táviratok gyér fonalán túl - az igazi alapot, hitelességet az előző darabok adják. Azok a művek - gondolunk itt elsősorban a *Július hatodikára* -, amelyeket mi, magyar nézők nem ismerünk.

Nem véletlenül beszélünk ilyen

hosszasan az előzmények kérdéséről, Sat

rov művészetének sajátosságáról. Benedek Árpád rendezésének legnagyobb problémája az, hogy a *Merénylet* ön-álló darab - de egyúttal egy tematikájában, belső gondolatiségében szervesen kapcsolódó nagyobb egész része. Mégpedig olyan része, amely éppen csúcs jellegűen hatványozottan sűríti magába az előzőeket. Benedek Árpád rendezése - a vázolt nehézségek sokszínű erőterében - tisztes eredményt hoz. A Népbiztosok Tanácsa munkájának színpadi ábrázolásában mozgalmas tablót teremt, s a vörösterorról folytatott vitában drámai izzásúvá képes emelni a játékot. A Leninről elhangzó vallomások rendezői meg-komponálása halványabb színeket mutat. Benedek Árpád az emlékművek emelkedettségének révületében rendez a dráma e vonalát, s ez olyan túlmozgatás, amely az előadás hangulati, stílárius egységét fenyegeti. Mert miről is van szó? A forradalomnak az a konkrét szituációja, amely a vörösteror átmeneti bevezetésére kényszeríti a Népbiztosok Tanácsát, egyben végletesen, a lenni vagy nem lenni szintjén veti fel a kérdéseket. Amikor a Népbiztosok Tanácsa a vörösteror kérdéséről határoz, akkor nem egyszerűen egy határozatot hoz, hanem a forradalom sorsáról dönt. És e nehéz, felelősségteljes munka során - egészen a darab befejezéséig az orvosi vélemény a sebesült válságos állapotát hangoztatja! - merül fel a nép-biztosokban az emlékek, közös epizódok Lenint idéző vallomásfüzére. És ez a szituáció a nehéz, a munkában, harcban megfáradt ember lírai vallomásának ad keretet. Benedek Árpád többet követel: magára döbbenő csendesség helyett fájdalmas felkiáltást, a hiány nehézsavú keserve helyett távlatot teremtő történelmi ítéletet. A rendezés patetikus hangszereleése az előadás végén - az Internacionálét éneklő Népbiztosok Tanácsára gondolunk - a közvetlen történelmi illusztrációkba torkoltatja az előadást.

A nagy létszámú szereplőgárda biztosítása a színház erőinek teljes mozgósítását követelte meg. Nagy színészi alakítással az előadás nem lepi meg nézőit - módja sem igen van rá. Satrov műve az együttes játék élményt teremtő erejére számít, s ebben a színház művészei hű segítői. Ha ennek ellenére Bujtor István, Koncz Gábor alakítását mégis kiemeljük, úgy azért tesszük, mert játékok pontos kimunkáltsága, a figura

egyényttségében is történelmi ízt keverő összetettségében ők képviselték leginkább a darab igazi jellegét, s a történet olyan játékbeli újratemtését, amellyel a produkció egésze adós maradt.

A József Attila Színház színpada a darab megjelenítésére majdhogynem alkalmatlan. A díszlettervező Wegenast Róbert érdeme, hogy végül is elfogadható játékeret teremtett. Mellette Elbert János szikár, a színpadi nyelv szempontjából jó mondat-építkezésű fordítását kell még említenünk.

Tanulság, összegezés, *négy* bemutató, négy darab alapján? Négy darab, tekintve a szovjet színházak hazai bemutatóinak számát egy-egy évadban, csepp a tengerben. Ez igaz. De a véletlenek az a sodrása, ami éppen ezt a négy művet juttatta premierre, a maga esetlegességében is tükrözött valamit az egészről. Már tematikailag is. A négy dráma történelmi íve a forradalomtól a második világháborún át egészen napjainkig rajzolja a szovjet társadalom életét, történetét. S ez a véletlen terem-tette tematikái összegezés jellemző: a forradalom, a második világháború s a ma küzdelmeinek ábrázolása a mai szovjet művészet élményterületei.

Ha e jelenség okát keressük, akkor az utóbbi időszakra korlátozva említenünk kell a nagy ünneppsorozatokat. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom ötvenedik, Lenin születésének századik évfordulóját. Ez azonban csak az egyik ok, talán nem is a leglényegesebb, hisz a szovjet művészetben a nagy történelmi ünnepek előtt is jelen volt e témák természetes együttélése. A jelenség megfejtésének valószínűsabb útja a témák kezelésének, művészi ábrázolásának vizsgálata. És itt elsősorban arra kell felfigyelnünk, hogy bár a szovjet írók konkrét történelmi helyzeteket, szituációkat jelenítenek meg, valahogy mégsem igazán történelmi műveket alkotnak - a szó távolságtéremtő értelmében. Nem, mert az adott történelmi szituációban, az akkor felvetődő kérdések jó része a művész erősítő vagy áthallást segítő be-avatkozása nélkül, közvetlenül szól a mához. Es ez a sajátosság - a szocializmus építésének mai kérdéseiben, gondjaiban ott rejlik a szocializmus egész története is - teszi lehetővé az időben már-már teljesen szétválni lát-szó témák szinte azonos élménylehetőségét a művészet számára.

JELENET SATROV MERÉNYLET CÍMŰ DRÁMÁJÁBÓL (JÓZSEF ATTILA SZÍNHÁZ). GOBBI HILDA, SZABÓ OTTÓ
MÁRTON ANDRÁS, HORVÁTH GYULA, BÁRÁNY FRIGYES, BUJTOR ISTVÁN, LÁNG JÓZSEF

A szovjet drámák hazai bemutatóinak tapasztalata, s ezt erősíti a most lezajlott négy bemutató is, azt mutatja, hogy a magyar színház ezt az azonos megközelítési, átélési szintet nem tudja (nem akarja?) megvalósítani. A történelmi vagy annak érzett témák, művek színpadi -- rendezői, színészi - fogadása, tolmácsolása erősen elkülönül a mai tárgyú művektől. Ez önmagában persze nem jelent semmit. Lehet ezt is, lehet így is. A probléma ott jelentkezik, hogy e darabok írói megkomponáltsága a „jelenidejűség” hatáslehetőségeire épül, s a nálunk szokásos felfogásban a művek elvesztik eredeti hatásukat, szürkébbek, érdektelenebbek lesznek: értékük alatt szerepelnek.

Másrészt, bár ebben a vonatkozásban a most bemutatott négy dráma csupán jelzőként értékelhető, felvillantja a szovjet drámairodalom ábrázolásmódjainak, útjainak gazdagságát. A szovjet drámairodalomban - az utóbbi hat-hét év drámatermése rá a bizonyíték - a műfaji, ábrázolástechnikai gazdagodásnak olyan sodrása jelentkezik, amely, ha ma még nem is társul kiemelkedő esztétikai értékkel, feltétlenül a meg-

születés egyik fontos mozzanataként értékelhető. És még valami. Amiért a problémakört tulajdonképp említettük. A magyar színházak szovjet bemutatóiból ez az ábrázolástechnikai gazdagság hosszú időn át nem érződött: a produciók valamiféle generál, mindenre mindenkor ráhúzható stílusegyvelege össze-mosta a művek különbözőségeit. A mostani négy bemutató mintha szakítást jelentene ezzel a rossz ízű hagyománnyal: a konkrét produciók elemzésénél véleményünket is elmondtuk, most a tényt emeljük ki, azt a tényt, hogy a négy produció szuverén rendezői értelmezésével, eltérő rendezői stílusával színes, változatos képet hozott. S ez jó, folytatást érdemlő dolog.

Juliu Edlis: Hol van a testvéred, Ábel? Pesti Színház.

Fordította: Elbert János; rendezte: Horvai István; díszlet: Fehér Miklós; jelmez: Kemenes Fanny. Szereplők: Darvas Iván, Benkő Gyula, Béres Ilona.

Leonyid Zorin: A nagy karrier. Miskolci Nemzeti Színház.

Fordította: Szekeres József; rendezte: Orosz György; díszlet és jelmez: Gergely István.

Szereplők: Makay Sándor, Varga Gyula, Máthé Éva, Csapó János, Egerváry Klára, Somló Ferenc, Pákozdy János, Lenkey Edit, Dariday Róbert, Kulács Imre, Hegedűs László, Bánó Pál, Márffy Vera, Bószé Péter, ifj. Somló Ferenc, Unger Palma.

Leonyid Zsuhovickij: A delfin hátán. Szolnoki Szigligeti Színház.

Fordította: Lénárt Éva; rendezte: Berényi Gábor; díszlet: Csányi Árpád. Szereplők: Szoboszlai Sándor, Baranyai Ibi, Bókai Mária, Győző László, Lencz György, Papp Zoltán, Kiss Erika, Verebes Károly, ifj. Ujlaky László, Hollósi Frigyes, Halász László, ifj. Tatár Endre, Liska Zsuzsa, Bodnár Erika, Lukács József, Baranyi László, Czibulás Péter, Vaszy Bori.

Mihail Satrov: Merénylet. József Attila Színház.

Fordította: Elbert János; rendezte: Benedek Árpád; díszlet: Wegenast Róbert; jelmez: Witz Éva. Szereplők: Koncz Gábor, Bujtor István, Bodrogi Gyula, Gobbi Hilda, Mádi Szabó Gábor, Szabó Ottó, Horváth Gyula, Bárány Frigyes, Turgonyi Pál, Láng József, Márton András, Ujréti László, Kaló Flórián, Szemes Mari, Kállai Ilona, Sugár László, Lőránd Hanna, ?Vára? Teri, Téry Árpád, Zoltay Miklós, Csók István, Soós Lajos, Almássy József, Benkő Péter, Pálos Zsuzsa.